

Domein 2. Curriculum

Inleiding

De specialist ouderengeneeskunde in opleiding leert vooral in de dagelijkse praktijk. Het opleidingsinstituut ondersteunt dit leren met een goed onderbouwd curriculum. Het curriculum omvat alle activiteiten die aan de aios worden aangeboden om de opleidingsdoelen van de opleiding te bereiken. Binnen het curriculum is er deels ruimte voor eigen individuele invulling door de aios (LOP, 2016).

Opleidingsactiviteiten vinden plaats in de praktijk, op de terugkomdag en door zelfstudie. Het opleidingsinstituut verzorgt de opleidingsactiviteiten op de terugkomdag en geeft sturing en ondersteuning aan de aios en (stage) opleider bij opleidingsactiviteiten in de praktijk. Belangrijke opleidingsactiviteiten zijn bijvoorbeeld: leergesprekken en feedback in de praktijk, praktijkopdrachten en onderwijs binnen de 7 competentiegebieden en KBS'en.

Naast de opleidingsactiviteiten die door het instituut worden aangeboden zijn er binnen het curriculum een aantal landelijke onderwijsdagen. Deze landelijke dagen worden centraal door SOON georganiseerd en geëvalueerd.

Inhoud en afbakening

Een curriculum omvat verschillende aspecten die met elkaar samenhangen: de inhoud of leerdoelen, de leeractiviteiten, de rollen van de opleiders en docenten, toetsing en beoordeling, en ook de omgeving waarin het leren plaatsvindt. In METIS is ervoor gekozen om leeromgeving en toetsing en beoordeling als aparte domeinen op te nemen.

De inhoud van het domein Curriculum is onderverdeeld in zes thema's.

Thema's
2.1 Inhoud van het curriculum
2.2 EBM geïntegreerd in het curriculum
2.3 Samenhang binnen het curriculum
2.4 Opleidingsactiviteiten
2.5 Onderwijs op maat
2.6 Wetenschappelijk onderzoek aios
2.7 Expertise staf en opleiders
2.8 Kwaliteitsbewaking en innovatie van onderwijs

Gehanteerde definities

Cursorisch onderwijs	Gestructureerd onderwijs in cursusvorm, in aanvulling op praktijkleren.
Curriculum	Onderwijsprogramma van de totale opleiding. Het onderwijsprogramma omvat de doelen van de opleiding, de inhoud, de opleidingsactiviteiten die worden ingezet en de tijdsperiode waarin deze gerealiseerd dienen te worden.
Opleidingsactiviteiten	Alle activiteiten die gestructureerd, programmatisch aan de aios worden aangeboden om de beoogde opleidingsdoelen en eindkwalificaties van de specialist ouderengeneeskunde opleiding te bereiken.

Leerlijn	Geeft de opbouw in een bepaald thema weer, daaronder vallen de opleidingsactiviteiten en de onderwijsprogramma's binnen dat thema.
Onderwijsprogramma	Een lesplan met leerdoelen, tijdsplanning en de werkvormen.

Thema 2.1. Inhoud van het curriculum

De eindkwalificaties of opleidingsdoelen van de opleiding tot specialist ouderengeneeskunde zijn landelijk vastgesteld: ze zijn beschreven in zeven competentiegebieden. Ook voor de inhoud van de opleiding is een landelijk kader beschikbaar: het Landelijk Opleidingsplan. Het cursorisch programma wordt zoveel mogelijk afgestemd op de beroepsactiviteiten in KBS passend bij het stadium van de opleiding.

Op basis van het competentieprofiel, het Landelijk Opleidingsplan en de kaderdocumenten van de beroepsgroep, neemt het instituut gefundeerde beslissingen over welke specifieke inhoud wel en niet in het curriculum van de terugkomdagen wordt opgenomen. Het instituut realiseert een curriculum dat de aios in staat stelt om aan het eind van de opleiding daadwerkelijk aan de eindkwalificaties te voldoen.

Indicatoren / Stellingen Zelfevaluatie	Aandachtspunten
2.1.1 We nemen gefundeerde besluiten over de inhoud van het curriculum.	<ul style="list-style-type: none">• Hoe maken we keuzes over waar en wat geleerd moet worden (praktijk, terugkomdag en zelfstudie)?• Hoe controleren we of de inhoud voldoet aan het LOP (Landelijk Opleidingsplan)?• Hoe borgen we de actualiteit?• Hoe worden aios en/of opleiders betrokken bij besluitvorming?

Thema 2.2. EBM geïntegreerd in het curriculum

Het curriculum dient zo vormgegeven te worden dat competenties en eindtermen op het gebied van kennis en wetenschap vanaf het begin van de opleiding worden onderwezen, getraind en getoetst.

Het betreft hier de vraag in hoeverre het belang van evidence-based Medicine (EBM) en de consequenties daarvan voor het dagelijks handelen in de opleiding worden benadrukt. Het betreft hierbij de attitude ten opzichte van EBM en de mate waarin dit wordt gebruikt om het onderwijs binnen de opleidingen vorm te geven.

Hierbij wordt uitgegaan van de volgende definitie¹ van EBM:

‘Het zorgvuldig, expliciet en oordeelkundig gebruik van het huidige beste bewijsmateriaal om beslissingen te nemen voor individuele patiënten. Dit impliceert het integreren van individuele klinische expertise met het beste externe bewijsmateriaal vanuit systematisch onderzoek en de voorkeuren, wensen en verwachtingen van de patiënt’. ()

Een tweede vraag is of aios voldoende kennis en vaardigheden aangereikt krijgen om evidence-based medicine te kunnen toepassen in het onderwijs en in de praktijk. Het onderwijs om kennis en vaardigheden hierbij aan te leren bestaat uit het opstellen van een PICO, het zoeken in evidence-based bronnen, het oefenen van een *Critical Appraisal of a Topic* (CAT) en het bewijs toe te passen op individuele patiënten. Ook komt expliciet de definitie van EBM aan de orde.

Alle onderwijsprogramma's zijn zoveel mogelijk evidence-based. Duidelijk moet zijn welke informatie berust op evidence, wat berust op ervaring van de docent, of wat bijvoorbeeld gaat over niet-reguliere behandelingen of zienswijzen. Docenten zijn zichzelf hiervan bewust en kunnen dat ook met de aios bediscussiëren.

Het document Competentieprofiel Specialist Ouderengeneeskunde (Verenso, 2019²) beschrijft het competentieprofiel van de specialist ouderengeneeskunde en de eindtermen waaraan een aios aan het eind van de opleiding dient te voldoen. Het vierde onderdeel van dat competentieprofiel is 'Kennis en wetenschap'. Dit competentiegebied omvat het verwerven, toepassen en overdragen van wetenschappelijke kennis en van gemeenschappelijke en gesystematiseerde ervaringskennis. De principes van EBM vormen hierbij de kern. Het competentiegebied bestaat uit vier algemene met daarin voor ieder een aantal specifieke competenties. Een opleidingsinstituut dient deze algemene en specifieke competenties te vertalen in een zo passend mogelijk EBM-onderwijsaanbod.

¹ Uit: Offringa M. et al. Inleiding in evidence-based medicine. Bohn, Stafleu van Loghum, Houten 2008

² www.verenso.nl/de-specialist-ouderengeneeskunde/competentieprofiel

Indicatoren / Stellingen Zelfevaluatie	Aandachtspunten
2.2.1 EBM is integraal onderdeel van het curriculum in elk van de drie jaren.	<ul style="list-style-type: none"> • Is jaarlijks bij elk onderdeel van het curriculum ruimte voor discussie over evidence, conflicterende richtlijnen, gebrek aan evidence en toepassing bij eigen handelen?
2.2.2 Alle stappen van evidence-based handelen (van klinische vraag tot toepassing in de praktijk) worden in het curriculum aangereikt.	<ul style="list-style-type: none"> • Worden de benodigde EBM-vaardigheden van het evidence-based handelen getraind in het onderwijs en de praktijk? • Is er ruimte voor discussie over het gebruik van de richtlijn, welke evidence er is en wat te doen als er geen evidence is?

Thema 2.3. Samenhang binnen het curriculum

Het opleidingsinstituut bewaakt de samenhang in het curriculum als geheel. Het instituut zorgt voor samenhang tussen de verschillende opleidingsonderdelen. Bijvoorbeeld tussen het leren in de praktijk en het cursorisch onderwijs, de afzonderlijke onderwijsprogramma's of modules, de opleidingsjaren, de opleidingsperiodes (de opleidingsperiodes in de opleidingsinrichting en de stages) en tussen landelijk onderwijs en lokale opleidingsactiviteiten. Een manier om inhoudelijke samenhang in het curriculum te realiseren en versnippering te vermijden is het ordenen van inhoud in doorlopende leerlijnen.

Indicatoren / Stellingen Zelfevaluatie	Aandachtspunten
2.3.1 Het is voor onze aios, opleiders en docenten inzichtelijk wat waar en hoe geleerd kan worden en wat de samenhang tussen de verschillende onderdelen is.	<ul style="list-style-type: none">• Wat leren onze aios waar, hoe en wanneer?• Hoe bewaken we de samenhang tussen de verschillende onderdelen? Hoe stemmen de verschillende betrokkenen onderling af?• Hoe maken we de samenhang inzichtelijk voor onze aios, opleiders en docenten?

Thema 2.4. Opleidingsactiviteiten

Het curriculum omvat opleidingsactiviteiten op het instituut (onderwijs en toetsing) en in de opleidingspraktijk (praktijkopdrachten, leergesprekken, toetsing). Opleidingsactiviteiten worden zorgvuldig gekozen, gebaseerd op de beoogde opleidingsdoelen en de context waarin geleerd wordt (opleidingsinrichting, stage, instituut). Het instituut ondersteunt de aios en opleider bij opleidingsactiviteiten in de praktijk. Het instituut bewaakt de kwaliteit van het curriculum.

Waar nodig worden de opleidingsdoelen en inhoud geactualiseerd zodat de opleiding de aios optimaal voorbereidt in de volle breedte van het vak.

Ook relevante onderwijskundige inzichten en ontwikkelingen zoals (optimaliseren van werkplekieren, aanleren van vaardigheden, blended learning, didactiek, leren reflecteren, professionele ontwikkeling) worden bijgehouden en praktisch vertaald naar de opleiding. Het betreft zogenoemde evidence-based education (EBE).

Indicatoren / Stellingen Zelfevaluatie	Aandachtspunten
2.4.1 Opleidingsactiviteiten passen bij de beoogde doelen.	<ul style="list-style-type: none">• Hoe worden opleidingsactiviteiten gekozen en door wie?• Hoe goed passen de opleidingsactiviteiten bij de beoogde doelen en hoe is dat onderbouwd?• Zijn er opleidingsthema's of doelen waarvoor het moeilijk is om passende opleidingsactiviteiten te vinden en hoe wordt daarmee (verschillend) omgegaan?

Thema 2.5. Individualisering van de opleiding

De opleiding sluit aan op de ontwikkeling en de individuele leerbehoefte van de aios. Zowel de opleidingspraktijken en stages als het onderwijs op het instituut bieden ruimte voor eigen invulling door de aios, op basis van individuele leervragen, voorkeuren, talenten en ambities.

Indicatoren / Stellingen Zelfevaluatie	Aandachtspunten
2.5.1 Aios hebben de mogelijkheid om een eigen invulling te geven aan hun opleiding.	<ul style="list-style-type: none">• Hoe worden aios gestimuleerd om eigen invulling te geven aan hun opleiding?• Welke mogelijkheden worden geboden en hoe?• Hoe worden keuzeprogramma's (passend bij de interesses, talenten en ambities en lacunes van de aios) aangeboden?• Hoe worden aios begeleid bij het maken van keuzes?• Hoe bieden reguliere onderwijsprogramma's en modules ruimte voor eigen invulling door aios en docenten?
2.5.2 De aios die ervoor in aanmerking komen maken gebruik van de mogelijkheden tot vrijstelling.	<ul style="list-style-type: none">• Hoe zorgen we ervoor dat de procedure voor het aanvragen van vrijstellingen duidelijk is voor aios en stafleden?• Hoe zorgen we ervoor dat het hoofd aanvragen voor vrijstelling kan beoordelen en de aard en duur van de opleidingsverkorting kan bepalen in lijn met het landelijk vrijstellingenbeleid?

Thema 2.6. Wetenschappelijk onderzoek aios

Dit thema gaat over het gebruik van wetenschappelijk onderzoek als stage tijdens een aaneengesloten periode of als differentiatie en of hierin gestimuleerd worden. Het doen van wetenschappelijk onderzoek geeft aios de mogelijkheid om hun competenties op het gebied van kennis en wetenschap te verdiepen en/of te verbreden.

Wetenschap als differentiatie zou voor elke aios mogelijk moeten zijn. Ook los van differentiaties zouden aios een bijdrage kunnen leveren aan hun eigen academische vorming.

Indicatoren / Stellingen Zelfevaluatie	Aandachtspunten
2.6.1 Aios kunnen gebruikmaken van een aanbod voor wetenschappelijk onderzoek als stage of differentiatie.	<ul style="list-style-type: none">• Wat zijn de beoordelingscriteria waaraan een stage of differentiatie moet voldoen?• Hoe stimuleert de opleiding aios om onderzoek te presenteren en/of publiceren?• Hoe wordt er samengewerkt met andere opleidingen?
2.6.2 Aios krijgen ook buiten stage of onderzoek de mogelijkheid bij te dragen aan hun academische vorming.	<ul style="list-style-type: none">• Welke mogelijkheden worden geboden?• Hoe worden aios gestimuleerd om van de mogelijkheden gebruik te maken?

Thema 2.7. Expertise staf en opleiders

Het curriculum en de afzonderlijke onderwijsprogramma's worden ontwikkeld en uitgevoerd door gekwalificeerde stafleden, zowel inhoudelijk als onderwijskundig. Stafleden met een ontwikkeltaak zijn ingewerkt en kennen de basisprincipes van onderwijsontwikkeling en didactiek, waarbij het formuleren van leerdoelen, kiezen van geschikte inhoud op academisch niveau en opleidingsactiviteiten (terugkomdag en praktijk), vormgeven van een consistente opbouw en samenhang en systematische evaluatie ervan. Onderwijsontwikkelaars scholen zich in de benodigde competenties (competentieprofiel docent CHVG). Het instituut heeft een duidelijk beleid ten aanzien van de benodigde expertise en deskundigheidsbevordering van onderwijsontwikkelaars.

Bijzondere aandacht vraagt het zorgen dat de inhoud wordt aangeboden op academisch niveau. Hoe zorgt de opleiding ervoor dat docentprofessionalisering aansluit bij deze opdracht? Daarbij zijn de principes van evidence-based education (EBE) en evidence-based medicine (EBM) onderliggend, eventueel gefaciliteerd met gerichte EBM-cursussen voor opleiders en docenten.

Indicatoren / Stellingen Zelfevaluatie	Aandachtspunten
2.7.1 Onderwijsontwikkelaars zijn toegerust om onderwijs systematisch te ontwikkelen.	<ul style="list-style-type: none">• Wie ontwikkelt het onderwijs en op basis waarvan worden zij geselecteerd?• Hoe zorgen ontwikkelaars ervoor dat zij onderwijs systematisch ontwikkelen?• Hoe wordt gebruik gemaakt van onderzoeksresultaten over onderwijs?• Hoe zorgen de opleiding ervoor dat de onderwijsontwikkelaars evidence-based ontwikkelen (inhoudelijk en didactisch) en aangeven wat de level of evidence is waarop het programma is gebaseerd?• Hoe worden onderwijsontwikkelaars ondersteund?• Wat is ons beleid ten aanzien van deskundigheidsbevordering en hoe wordt dit geëvalueerd?• Hoe worden ontwikkelaars periodiek bijgeschoold in EBM en EBE?
2.7.2 Onze opleiders en docenten hebben de benodigde competenties om aios op te leiden.	<ul style="list-style-type: none">• Hoe zorgen we ervoor dat het voor onze opleiders en docenten duidelijk is wat van hen wordt verwacht?• Hoe zorgen we ervoor dat we bij vernieuwingen in het curriculum benoemen wat dit betekent voor de rol en benodigde expertise van opleiders en docenten?

	<ul style="list-style-type: none">• Hoe krijgen we inzicht in de competenties en hoe stellen we scholingsbehoeften voor opleiders en het docententeam vast?• Hoe zorgen we ervoor dat scholing voor opleiders en docenten aansluit en leidt tot verbetering?• Hoe zorgen wij ervoor dat de docenten zich bewust zijn van de level of evidence waarop een onderwijsprogramma is gebaseerd?• Hoe zorgen wij ervoor dat onze docenten periodiek worden bijgeschoold in EBM en EBP?
--	--

Thema 2.8 Kwaliteitsbewaking en innovatie van het onderwijs

Het instituut werkt planmatig aan onderwijsverbetering en –vernieuwing.

Indicatoren / Stellingen Zelfevaluatie	Aandachtspunten
2.8.1 Het curriculum wordt planmatig geëvalueerd en verbeterd.	<ul style="list-style-type: none">• Hoe evalueren we of aios de opleidingsdoelen bereiken?• Hoe wordt gezorgd dat het curriculum aansluit op ontwikkelingen in de zorg en dat aios goed voorbereid zijn op het vak?• Hoe wordt het curriculum aangepast aan de laatste inhoudelijke (evidence-based) inzichten?• Hoe wordt het curriculum geëvalueerd en zodanig dat dit waar nodig leidt tot verbeteringen in de organisatie?